

Семенович А.*

РЕОРГАНІЗАЦІЯ РЕГІОНІВ ПОЛЬЩІ У ХХ СТОЛІТТІ

Після проголошення незалежності Польщі у 1918 р. одним з першочергових завдань стало формування ефективної адміністративно-територіальної системи, яка могла б сприяти повній та органічній інтеграції різних територій і забезпечити поступову розбудову польської держави. Однак низка чинників істотно перешкождала творенню з Польщі системної цілісності. Насамперед давалося взнаки нашарування відмінностей між різними частинами держави, адже вони розвивалися в умовах тривалої політичної роз'єднаності, за різних історичних, соціокультурних і цивілізаційних реалій [2, с.344]. Тому у цей період домінуючим залишався погляд, за яким принцип унітарності повинен слугувати беззаперечним гарантом стабільного розвитку держави. На регіональному рівні був впроваджений поділ на воєводства. Їх основним призначенням стало формування жорсткої вертикалі державної влади, яка могла б забезпечити єдність і цілісність польської держави та стримати посилення сепаратизму.

У період Польської Народної Республіки, що проіснувала до кінця 80-х років, зберігалось прагнення вибудувати жорстко підпорядковану центру виконавчу вертикаль влади, яка б гарантувала можливість повністю контролювати ситуацію на території держави. Адміністративно-територіальна реформа проведена у 1975 році збільшила кількість воєводств до сорока дев'яти. Проте твердження, що метою реформи є децентралізація не відповідала реаліям. Нові воєводства були неспроможні забезпечити ефективне виконання своїх управлінських функцій і нездатні гарантувати сталий економічний розвиток. Їх територіальні межі часто були встановлені абсолютно штучно, а невелика площа, слабо розвинута інфраструктура і низький рівень кадрового забезпечення лише сприяли перетворенню цих воєводств в ще одне знаряддя контролю керівної партії над ситуацією у державі.

Залишаючись творенням соціалістичної системи і свідченням жорсткої централізації, така система регіонального врядування залишилась незмінною майже до кінця ХХ ст. Нагальна потреба запровадити дієву організацію держави з метою забезпечити її стабільний розвиток змушувала до розробки відповідних проектів. При цьому було доцільним врахувати, що, по-перше, Польська держава об'єднала чотири окремі історичні регіони, які тривалий період розвивались у різних умовах та зберегли свої особливі риси до тепер, водночас ці відмінності частково були послаблені після перетворення Польщі в мононаціональну державу, що унеможливило появу потужних сепаратистських рухів; по-друге, на протязі ХХ ст. Польща формувалась як виключно унітарна держава, що характеризувалась послідовною монополізацією влади в одному центрі, нехтуючи інтересами периферії; по-третє, якщо на початковому етапі польської державності адаптований міцний централізм був виправданий з огляду на потребу внутрішньої консолідації, то у другій половині ХХ ст., зокрема після реформи 1975 року, зміна адміністративно-територіального устрою держави стала вкрай необхідною, адже це одна з умов забезпечення демократії, сталого економічного розвитку і конкурентоспроможності Польщі у сучасних реаліях.

* викладач кафедри міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія»
аспірант львівського університету ім. Івана Франка
Науковий керівник: доц. Калитчак Р. Г.

На початковому етапі радше спостерігалась цілковита залежність активності зусиль спрямованих на демонополізацію впливу центральних органів на від суб'єктивних політичних і вузько партійних інтересів урядової команди. Крайні проекти, як наприклад, утворення федерації чи врахування відмінностей історичного розвитку різних частин країни не отримали широкої підтримки. Переважну більшість фахівців у визначенні форми територіального устрою країни об'єднувала адміністративна раціональність та економічна доцільність, проте відкидалась можливість перетворення воєводства в самостійний суб'єкт політичного процесу. Саме тому вони виступали за впровадження самоврядних регіональних адміністративних одиниць при неодмінному збереженні унітарного устрою польської держави.

Одним з недоліків дебатів про децентралізацію Польщі була відсутність об'єктивної оцінки наслідків реформи для польської держави як на глобальному, так і на європейському рівні. Нехтування змін спричиненими глобалізацією політичного, економічного і соціального розвитку об'єктивно звужувало розуміння важливості регіону у сучасних реаліях та формувало дещо недалекоглядне бачення його ролі для зміцнення конкурентоспроможності цілої держави.

Завдяки реформі, що відбулась у 1999 р., було впорядковано структуру держави: подолано величезний організаційний безлад, дублювання адміністративних функцій і структур, що у першу чергу стосувалося негативних тенденцій у сфері державних фінансів [4, с.15].

Проведення адміністративно-територіальної реформи ґрунтувалося на таких ключових принципах: принцип унітарності та прерогативи інтересів держави; принцип передачі частини повноважень регіональним органам самоврядування; принцип субсидіарності; принцип суспільної солідарності [3, с.29]. Набуття воєводствами повноцінної правосуб'єктності стало одним з головних результатів реформи. Формується окремий рівень врядування, проте запроваджується дуалістична модель: співіснування органів самоврядування з представництвом центрального уряду. Діяльність самоврядних адміністративних одиниць ґрунтується на принципі автономності, при цьому зберігається постійний моніторинг і контроль за законністю їх дій

Як і кожне нововведення, адміністративно-територіальна реформа не була досконалою, піддавалася гострій критиці і серед її основних об'єктивних недоліків вказують на наступні: правове забезпечення реформи характеризувалося неврегульованістю, неясністю і суперечністю певних положень; привертала увагу недостатня децентралізація публічних фінансів, що не встигала за передачею воєводствам нових завдань і повноважень; занадто великою залишається роль воєводи та зберігається невиправдано велика кількість службовців [1, с.166].

Література

1. Gorzelak G., Jałowicki B., Stec M. (red.), *Reforma terytorialnej organizacji kraju: dwa lata doświadczeń*. – Warszawa: Scholar, 2001. – 180 s.
2. B. Jałowicki (red.). *Oblicza polskich regionów*. – Warszawa: Polska Akademia Nauk, 1996. – 344 s.
3. Janowski W. *Podstawowe założenia reformy ustrojowej w Polsce / Podstawowe wartości i założenia reformy ustrojowej, materiały szkoleniowe*. – Warszawa, 1999. – 26-38 s.
4. Kulesza M. *Reforma administracji publicznej w Polsce. Wprowadzenie powiatów w: Materiały szkoleniowy Reforma administracji publicznej Zeszyt 1*. – Warszawa: KPRM, 1999. – 12-26 s.